

אי-ביטחון תזונתי בקרב פליטים ומבקשי מקלט
נייר עמדה
ינואר 2024

"קהילות מבקשי המקלט וחסרי המעמד סובלות ממיעוט של מענים וזכויות, ומרבית חבריהן חיים בעוני; ובשל מגפת הקורונה, מרבית משקי הבית באוכלוסייה זו נותרו ללא הכנסה ורובם חיים באי-ביטחון תזונתי בינוני או חמור." (מתוך [דוח של מכון ברוקדייל](#), מרץ 2022)

"מאז פרוץ המלחמה חל גידול של יותר מ-150% במספר הפונים לארגון לקבלת סיוע הומניטרי - מזון בסיסי, מזון לתינוקות ומוצרי יסוד. ככל שהמשבר יימשך זמן רב יותר, כך תגבר ההידרדרות במצבם הכלכלי. חוסר הביטחון התזונתי, ששיעורו בקרב הקהילות הללו גדול ממילא, יגדל עוד יותר, וכך גם המחסור במוצרים בסיסיים, לרבות חיתולים ופורמולות לתינוקות. עוד ועוד אנשים יהיו תחת איום של פינוי מביתם עקב אי-אפשרות לשלם שכר דירה. (עו"ס טלי אהרנטל, מנכ"לית עמותת א.ס.א.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל, ינואר 2024)

בישראל חיים כ-25,000 [מבקשי מקלט](#) מאפריקה, רובם המוחלט מאריתריאה וסודן. מבקשי המקלט מאריתריאה וסודן חיים בישראל כדין כבר כ-15 שנים תחת מדיניות ממשלתית של הגנה קבוצתית מפני גירוש לארצות המוצא. ואולם, הם חיים בישראל ללא מעמד מוסדר וללא רשת ביטחון בריאותית וסוציאלית, לרבות ביטוח בריאות, קצבאות ביטוח לאומי ומרבית שירותי הרווחה. השנים הרבות ללא מעטפת זכויות חברתיות-כלכליות הובילו להידרדרות במצבם הכלכלי והבריאותי של רבים ממבקשי המקלט ולהגדלת הפגיעות של רבים מהם לעוני, אי-ביטחון תזונתי, ניצול וסחר.

משום שמבקשי המקלט אינם זכאים לקצבאות ביטוח לאומי (פרט לכמה חריגים הנוגעים לזכויותיהם כעובדים), אין גם מיפוי ממשלתי של רמת העוני ואי-הביטחון התזונתי בקרב אוכלוסייה זו והמידע על כך מתבסס בעיקר על הניסיון המצטבר של ארגוני החברה האזרחית המסייעים להם¹. יצוין, כי נוכח פרקטיקות ההשכרה הנהוגות בקרב בעלי דירות המשכירים לקהילה, רבים ממבקשי המקלט לא רשומים ברשות המקומית כ"מחזיקים" בדירה שהם שוכרים ועל כן לא "מוכרים" כלל לצורך הנחות בארנונה לפי מבחני הכנסה.

על פי סקר שנערך על ידי אגף התזונה במשרד הבריאות בשיתוף עיריית ת"א: מסיל"ה ותוכנית בתיאבון בין מאי לדצמבר 2020 בקרב קהילת חסרי מעמד בעיר, 85% מהם סבלו מאי-ביטחון תזונתי בתקופה זו של משבר הקורונה - 32% אחוז באי-ביטחון תזונתי בינוני וכ-54% באי-ביטחון חמור (על פי קריטריונים של משרד הבריאות). המלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר דרדרה שוב את מצבם הכלכלי - מבקשי מקלט שהם תושבי יישובי עימות לא קיבלו כל סיוע כלכלי, אפילו לא אלה מהם שמתגוררים בשדרות ונאלצו להתפנות. זאת ועוד, רבים ממבקשי המקלט איבדו את מקומות העבודה, בין אם משום שהמעסיק סגר

¹ מכון ברוקדייל (שרביט, ברנדל), "אי-ביטחון תזונתי בישראל - מאפיינים, מענים ואתגרים" (2022): הסקרים המקובלים למדידת ביטחון תזונתי (סקרי המוסד לביטוח לאומי, למ"ס וילתת') אינם עוסקים בשיעורי אי-הביטחון התזונתי בקרב קבוצה זו באוכלוסייה (18)

את בית העסק בגלל המלחמה ובין אם משום שהוצאו לחל"ת או פוטרו בגלל המצב. עבור רבים מהם משכורות אוקטובר, נובמבר ודצמבר לא נכנסו או שהצטמצמו מאד, ובהיעדר זכאות לשירותים חברתיים ובריאותיים, ובראשם קצבאות ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ממלכתי ומרבית שירותי הרווחה, המשמעות המידית של המלחמה עבור רבים מהם הייתה "נפילה חופשית" לאי-ביטחון תזונתי חמור.

ילדי מבקשי מקלט מאפריקה מונים כ- 8,200 ילדים שמרביתם נולדו בישראל. הילדים גדלים בשולי החברה הישראלית: בסביבה עוינת וגזענית, בעוני, באי-ביטחון תזונתי ובהדרה. משאלונים שהופצו בקרב הורים מבקשי מקלט עולה כי כ- 50%-40% מהילדים לא מקבלים ארוחה בבית ספר או בגן. אף שלא מדובר במדגם מייצג, הנתון מעורר דאגה קשה: בשים לב לכך שלמדינה אין נתונים על שיעור אי-הביטחון התזונתי בקרב אוכלוסיית מבקשי המקלט; ובשים לב לנתונים הקשים מהסקר שנערך בתקופת הקורונה - יש חשש כבד שאלפי ילדים נמצאים באי-ביטחון תזונתי ואין להם מענים במערכת החינוך.²

בשנתיים האחרונה הגיעה לישראל קבוצה נוספת של פליטים - מי שנמלטו מהמלחמה העקובה מדם באוקראינה. מי שהגיעו לישראל מאז 24.2.2022 ואינם זכאי שבות - קבוצה המורכבת ברובה הגדול מנשים ומכ- 3,000 ילדים - מקבלים אשרות שהיה קצרות תוקף, חלקם לא מקבלים כל אפשרות לעבוד, ושירותי הבריאות שהם מקבלים כוללים גישה לשירותי בריאות ראשוניים בלבד במסגרת מרפאות "טרם" (פרט לבני 60 ומעלה). עם חלוף הזמן, הידלדלות החסכוניות ונוכח הסיוע המצומצם והמגבלות הקשות על אפשרויות התעסוקה שלהם, מצב אזרחי אוקראינה שנמלטו מהמלחמה הולך ומידרדר, ואנו מדווחים על מצוקה כלכלית גוברת, על אי-ביטחון תזונתי ועל היעדר יכולת לממן ביטוח בריאות פרטי.

על מדינת ישראל לפעול מידית:

- לאיתור ומיפוי כל הזרים חסרי המעמד בישראל, לרבות מבקשי המקלט וילדיהם, הסובלים מחוסר ביטחון תזונתי.
- להכללת כל מי שנמצאים באי-ביטחון תזונתי בקרב אוכלוסייה זו בכל מיזם ותוכנית שמטרתם הבטחת תזונה של בגירים, תינוקות, ילדים ובני נוער, ונשים בהיריון.

רעב לא מבחין בין אנשים לפי סוג האשרה, הלאום, הדת או המוצא שלהם. אדם רעב הוא אדם רעב.

לפרטים נוספים: עו"ד אורלי לוינזון-סלע, מנהלת המחלקה הציבורית, א.ס.א. - ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל, 050-6232586; orly@assaf.org.il

² א.ס.א. - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל, "סוגרים לך דלת" - דוח על מצב ילדי פליטים ומבקשי מקלט בישראל (10/2023)